

PRÍBEH PAGAŠTANU KONSKÉHO A MOTÝLIKA PLOSKÁČIKA PAGAŠTANOVÉHO

ING. MICHAL LALÍK, PH.D.

Pagaštan konský (*Aesculus hippocastanum*) sa začal šíriť po Európe v 16. storočí. Pôvodne pochádza z oblasti Balkánu (dnešné Albánsko, Bulharsko, Grécko, Severná Macedónia), kde rástol v horských lesoch. Do západnej a strednej Európy ho okolo roku 1576 priviezol flámsky botanik Carolus Clusius. Prvé exempláre boli vysadené vo Viedni, odkiaľ sa postupne rozšíril do ďalších častí Európy.

V 17. a 18. storočí sa stal obľúbeným okrasným stromom v parkoch, záhradách a alejach po celom kontinente. Najmä vo Francúzsku a Anglicku ho začali masovo vysádzať v kráľovských a mestských záhradách. Na Slovensku sa tak isto začal vysádzať v 17. storočí do zámockých parkov. Dnes je pagaštan konský bežný v celej Európe a často sa vysádza aj v mestách ako „tieňový“ strom.

Kde sa vyskytuje vhodná drevina, skôr či neskôr sa rozšíri aj jeho škodca. V prípade pagaštanu je to motýlik ploskáčik pagaštanový *Cameraria ohridella*. Ploskáčik pagaštanový bol pozorovaný okolo roku 1984 prvýkrát v okolí Ohridského jazera v Macedónii a v roku 1986 bol oficiálne popísaný. Odtiaľ sa pravdepodobne náhodne dostal do strednej Európy (Rakúsko). Na jeseň v roku 1989 bolo pri meste Linz v Rakúsku objavených niekoľko jedincov tohto druhu. V nasledujúcich rokoch sa druh začal rozširovať veľkou rýchlosťou prakticky do všetkých susedných štátov. Objavil sa v Taliansku (okolo roku 1992), v Nemecku (1993), v Maďarsku (1993) Českej republike (1993). Po prvýkrát bol zaregistrovaný na Slovensku v roku 1994 v okolí Bratislavy. Dnes býva napadnutá väčšina pagaštanov rastúcich na území Slovenska.

Obr. 1 Ploskáčik pagaštanový

■ Opis druhu a bionómia

Drobný motýľ, veľký iba 0,4–0,6 cm, s rozpätím krídel asi 0,6 cm. Vrchné krídla má svetlohnedej farby s dvoma tmavými priečnymi pruhmi. Spodné krídla sú striebisté, na okraji rozstrapkané. Na hlave je nápadný chumáč chĺpkov striebistej farby. V dospelosti sú húsenice dlhé asi 0,5 cm. Motýľ prezimuje ako kukla v pôde a hrabanke. Koncom apríla a začiatkom mája sa liahnu motýle. Po spárení samičky kladú na vrchnú stranu listov v blízkosti bočných žiliek vajíčka. Húsenice sa po vyliahnutí zavrátajú do parenchymatických pletív listu, kde žerom vytvárajú typické požerky, tzv. míny. Míny sa objavujú koncom mája a v polovici júna sa škodca kuklí. Motýľ má u nás dve generácie - v teplejších častiach Európy až tri generácie.

■ Poškodenie

Na začiatku napadnutia sa poškodenie prejavuje ako malé, neskôr väčšie hrdzavé škvrny na listoch pagaštanov (koniec mája, začiatok júna). Neskôr sa

Obr. 2 Larva plaskáčika pagaštanového

tieto škvrny zväčšujú a spájajú, takže v polovici augusta a v septembri je prakticky celý list, resp. jeho značná časť hrdzavej farby. List schne a stáča sa. Listy predčasne opadávajú. Poškodenie je možné zameniť s poškodením hubou *Guignardia aesculi*. Táto huba spôsobuje na listoch v júli a začiatkom augusta 2 - 5 cm veľké svetlé nekrózy. Neskôr sú škvrny tmavočervené až hnedé s výraznou žltou obrubou.

■ Ochrana a boj proti škodcovi

V mestskom prostredí parkov a záhrad je najúčinnnejšie odstraňovanie opadavých listov. Toto má za následok odstránenie prezimujúcich kukiel v hrabanke. Podpora zdravotného stavu stromov – napr. zavlažovanie a hnojenie na zvýšenie odolnosti.

Z komerčných možností obrany proti škodcovi je možné použiť biologickú ochranu – využitie parazitických osičiek (*Eulophidae*), ktoré kladú vajíčka do lariev plaskáčika. Feromónové lapače – monitorovanie a znižovanie populácie dospelcov. Najviac účinná ale v mestskom prostredí obmedzená je chemická ochrana.

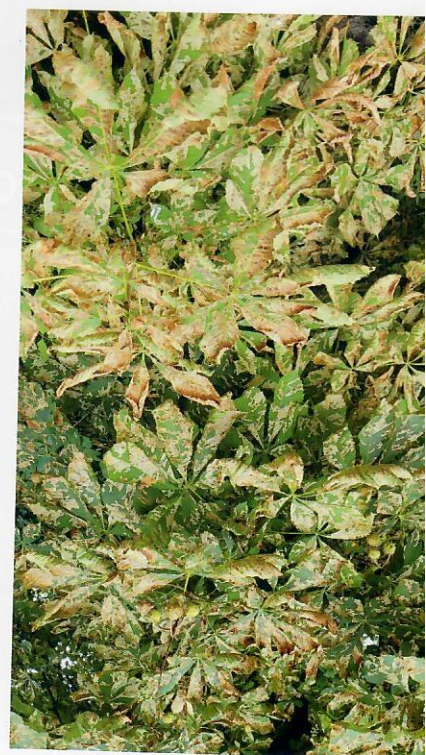
■ Záver

Pagaštan konský nepatrí z lesníckeho pohľadu medzi významné dreviny,

ale v urbanizovanej krajine si našiel svoje uplatnenie. Má estetické využitie a jeho listy sú netypické, preto je potreba už existujúce pagaštany zachovať a ochrániť ich proti tomuto škodcovi. V súčasnosti je už známy kultivar *Aesculus hippocastanum* „Mertelík“ ktorý je rezistentný proti plaskáčikovi. Pri zkladaní nových alejí je do budúcnosti vhodné sadiť takéto kultivary (Gubka et al. 2024).

Podakovanie

Práca vznikla vďaka finančnej podpore v rámci projektov APVV-21-0131, APVV-22-0399, APVV-22-0545 a APVV-23-0156 financovaných agentúrou APVV a projektu „PROMOLES“ - projekt financovaný z rozpočtovej kapitoly MPRV SR (prvok 08V0301). Táto publikácia vznikla aj vďaka podpore v rámci Operačného programu Integrovaná infraštruktúra pre projekt: Centrum excelentnosti lesnícko-drevárskeho komplexu *LignoSilva*; (kód ITMS: 313011S735) spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja. Štúdiu bola financovaná Európskou komisiou v rámci projektu *LignoSilva* [Grant Agreement #101059552] v rámci akcie *Horizon Europe Teaming for Excellence*.

Obr. 3 Listy napadnuté larvami – na jednom liste sa ich môže vyvinúť niekoľko desiatok jedincov.

Obr. 4 Pagaštan napadnutý plaskáčikom na konci augusta